Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)
2026, Cilt 12, Sayı 1, Sayfa 104-123

İlkokul Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler Açısından İncelenmesi

Ayşe YUMUŞAK
Milli Eğitim Bakanlığı
ayseyumusak25802580@gmail.com
ORCID ID: 0009-0003-7626-7377

Meral GÖZÜKÜÇÜK
Manisa Celal Bayar Üniversitesi
meralyaprak@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-1620-5073

Araştırma Makalesi		DOI: 10.31592/aeusbed.1769388
Geliş Tarihi: 20.08.2025	Revize Tarihi: 19.02.2026	Kabul Tarihi: 24.03.2026

Atıf Bilgisi
Yumuşak, A. ve Gözüküçük, M. (2026). İlkokul Türkçe ders kitabındaki metinlerin çocuk kitaplarında bulunması gereken özellikler açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12*(1), 104-123.

ÖZ

Çocuk kitapları, çocuğa görelik ilkesine uygun olarak hazırlanmalıdır. Çocuk kitaplarında bulunması gereken içerik özellikleri; tema, konu, temel kavramlar ve değerler, karakterler ve kahramanlar, plan, dil ve anlatım, ileti; biçim özellikleri ise kitabın boyutu, cilt, kağıt, kapak, harfler, sayfa düzeni ve resimler olarak ele alınmaktadır. Bu araştırmada İlkokul 2.sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin içerik ve biçim ölçütlerine göre incelenmesi amaçlanarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Çocuk edebiyatı ile ilgili alan yazın taranarak kontrol listeleri oluşturulmuştur. Türkçe ders kitabında 15 hikaye edici, 13 bilgilendirici ve 12 şiir türünde metne yer verildiği görülmüştür. Ders kitabında Türk çocuk edebiyatından eserlere daha çok yer verildiği, beş metinde anlam bütünlüğünün kısmen bozulduğu belirlenmiştir. Metinler içerik özellikleri açısından incelendiğinde 39 metnin 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan temalara, 37 metnin ise konu önerilerine uygun olduğu, 39 metinde temel kavram ve değerlere yer verildiği, 32 metinde kahramanlar ve karakterlere yer verildiği, plan açısından 23 metnin, dil ve anlatım açısından 33 metnin, ileti açısından ise 37 metnin uygun olduğu görülmüştür. Ders kitabının biçim özellikleri açısından incelendiğinde kitabın boyutu, kağıt kalitesi, kapağı açısından uygun olduğu; ciltlemesi ve harfler açısından kısmen uygun olduğu görülmüştür. Sayfa düzeni açısından 31 metnin uygun, resimler açısından 32 metnin uygun olduğu ve metni açıklama amacıyla kullanıldığı görülmüştür. Bu çalışma, Türkçe ders kitaplarının çocuk edebiyatı ölçütlerine uygunluk düzeyini ortaya koyarak program geliştirme ve kitap yazım süreçlerine katkı sağlamaktadır.
Anahtar Kelimeler: Türkçe ders kitabı, metinler, içerik ve biçim özellikleri.

Investigation of The Texts in The Turkish Course Book in Terms of Criteria That Should Be Included in Children's Books

ABSTRACT

The aim of the research is to examine the texts in the 2nd grade Turkish textbook according to content and format criteria. Document analysis was used in the research. Checklists were created by scanning the literature on children's literature. As a result of the research, it was determined that the textbook included more works from Turkish children's literature and that the integrity of meaning was partially disrupted in five texts. It was observed that the Turkish textbook included 15 narrative, 13 informative and 12 poetic texts. When the texts in the book are evaluated in terms of their content features, 39 texts are suitable for the themes in the 2019 Turkish Course Curriculum, 37 texts are suitable for the subject suggestions, 39 texts include basic concepts and values, 32 texts include heroes and characters, 23 texts are suitable for the language in terms of plan. and it was seen that 33 texts were suitable in terms of expression and 37 texts in terms of message. As a result of examining the textbook in terms of format features; that the book is suitable in terms of size, paper quality and cover; It was found to be partially suitable in terms of binding and letters. It was concluded that 31 texts were appropriate in terms of page layout and 32 texts were appropriate in terms of images, the pictures are used to explain the text. This study contributes to curriculum development and textbook writing processes by revealing the extent to which Turkish textbooks comply with children's literature standards.
Keywords: Turkish textbook, texts, content and format charecteristics.

Giriş

Dil gelişiminin çocuklarda hızlı olduğu ve çocuk kitaplarının dil gelişimine etkisinin önemli olduğu ifade edilebilir. Bu sebeple erken yaşlarda kitap okuma alışkanlığının kazandırılması çocuğun dil gelişiminde etkisi büyüktür. Çocuk kitaplarının hazırlanmasında çocukların gelişim özelliklerine dikkat edilmelidir. Bu özellikler içerik ve biçim olarak ikiye ayrılır. İçerik özelliklerinin tema, konu, temel kavramlar ve değerler, kahramanlar ve karakterler, plan, dil ve anlatım, ileti olarak ele alınmaktadır. Biçim özelliklerinin ise kitabın boyutu, cilt, kağıt, kapak, harfler, sayfa düzeni ve resimler olduğu görülmektedir. Bu özellikler dikkate alınarak hazırlanan çocuk kitaplarının daha etkili olacağı düşünülmektedir. Türkçe ders kitaplarında da çocuk edebiyatı eserlerinden seçilen metinlere yer verilmektedir. Bu nedenle Türkçe ders kitaplarında yer alan metin özelliklerinin çocuk edebiyatı ölçütlerine uygun olması gerektiği düşünülmektedir. Çocukluk dönemindeki bireyler için edebi eserlere ihtiyaç duyulmuş bu sebeple çocuk edebiyatı terimi ortaya çıkmıştır. Nitekim çocukluk dönemindeki bireylerin yetişkin bireylerden farklı olarak gelişim özellikleri bulunmaktadır. Çocukların düşünce yapılarının yetişkinlerden farklı olmasından dolayı çocuklar için farklı eserler yazılma gereği oluşmuştur. Çocuklar için hazırlanmış edebi eserlerin diğer eserlerden farklı olarak kendine has özellikleri vardır. Çocuk edebiyatı, çocuğun kendine özgü gelişimsel sürecini dikkate alarak çocuğa hitap eden edebiyat olarak ifade edilmektedir (Şimşek ve Yakar, 2014). Oğuzkan (2013) ise çocuk edebiyatını, 2-14 yaş arası çocukların okuma ihtiyaçlarını karşılayan alan olarak tanımlamaktadır. Çocuk edebiyatı okuyucuların duygusal bağ kurmasını ve zevk almasını sağlayan etkin bir yapıya sahipken aynı zamanda düşünmelerini de sağlar (Mallan, 2017). Çocuklar için hazırlanmış eserlerin çocuğa okuma alışkanlığı ve zevkini geliştirecek özelliklere sahip olması gerekir (Baş ve İnan-Yıldız, 2015). Ancak basılmış olan her eserin nitelikli olduğu anlamı çıkarılmamalıdır (Weih, 2015). Bu sebeple çocuk edebiyatı eserleri, çocukların gelişim özellikleri doğrultusunda, ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte olmalıdır. Öğretmenler çocuklara ulaşmak için çocuk edebiyatından yararlanır (Furner, 2018). Çocuk edebiyatı metinleri, Türkçe derslerinde yer alan dil becerisi kazanımlarının gerçekleştirilmesinde rol oynar.

Okuryazarlık eğitiminin merkezinde çocuk edebiyatı bulunmaktadır (Simpson ve Cremin, 2022). Çocuklar kabul edilebilir sosyal davranışlar hakkında bilgi kaynağı olarak kitapları güvenilir bulurlar (Karanikolaou, 2023). Okumayı keyifli kılacak kitapların hazırlanması çocukların okumaktan zevk alması açısından önemlidir (Gönen, Katrancı, Uygun ve Uçuş, 2011). Bu açıdan eğitim süreci tematik anlayışla oluşturulan Türkçe Dersi Öğretim Programındaki metinlerin özelliklerinden etkilenir (Temizyürek ve Delican, 2016). Ayrıca ders kitapları eğitimi destekleyen araçlar olmanın yanında öğrenciyi kişisel, duygusal ve bilişsel olarak geliştiren kaynaklardandır (Açık-Önkaş ve Günay, 2015). Nitekim ders kitapları, konu tekrarı yapma, öğrenme eksiklerini giderme, bir sonraki konuya hazırlanma açısından kaynak teşkil eder (Şahin, 2012). Bu sebeple Türkçe ders kitaplarına çocuk edebiyatından metinler seçilirken dikkat edilmeli, ders kitaplarının hazırlanmasında özenli davranılmalıdır. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler türleri açısından incelendiğinde bilgilendirici metin sayısının fazla olduğu, metin içeriklerinin basit olduğu ve metin seçiminde özensiz davranıldığı sonuçlarına ulaşılmıştır (Çarkıt ve Çohantimur, 2021). İlkokullar için hazırlanan 15 Türkçe ders kitabındaki 432 metinden 158'inin bilgilendirici, 143'ünün hikaye edici ve 131'inin şiir türünde olduğu tespit edilmiştir (Sulak ve Pilten, 2010). Türkçe ders kitaplarındaki metin türlerinin çeşitliliği öğrencilerin farklı bakış açısı kazanmasına olanak sağlayabilir.

Çocuk edebiyatı eserlerinin içerik olarak belli özelliklere sahip olması gerekmektedir. Çocuk edebiyatı uzmanları bu özellikleri farklı bir şekilde ele almıştır. İçerik özellikleri; konu, kurgu, karakter, ileti ve üslup olarak ele alınmaktadır (Karatay, 2014). İç yapı özellikleri konu ve tema, dil ve anlatım, kahramanlar ve karakterler, iletidir (Sarikaya ve Aydeniz, 2021). Temizyürek, Şahbaz ve Gürel (2016) ise içerik özelliklerini tema, konu, plan ve kahramanlar olarak belirlemiştir. İçerik özellikleri konu, tema, plan, kahramanlar, dil ve üslup olarak ele alınır (Oğuzkan, 2013). İç yapı özellikleri ana fikir, konu, temel kavramlar ve değerler, plan, kavramlar, anlatım, kahramanlar olarak ele alınır (Yalçın ve Aytaş, 2005). Çocuk edebiyatı ile ilgili alan yazın incelendiğinde çocuk kitaplarında bulunması gereken içerik özellikleri tema, konu, temel kavramlar ve değerler, kahramanlar ve karakterler, plan, dil ve anlatım, ileti olarak ele alınabilir. Temanın anlaşılır olması

gerekir (Oğuzkan, 2013). Yazarın hikayeyi yazma amacı, temayı belirler (Karatay, 2014). Çocuk edebiyatı metinlerinin bir konusu olmalıdır. Yalçın ve Aytaş (2005) kavramların, düşüncelerin anlaşılır ve doğru bir şekilde aktarılmasını sağladığını ifade etmektedir. Tema ve konu açısından 2.sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin TDÖP'ye uygun olduğu tespit edilmiştir (Merdane, 2019). 5.sınıf Türkçe ders kitabındaki 24 metnin incelenmesi sonucunda iki metnin temaya uygun olmadığı tespit edilmiştir (Danışman, 2019). İlkokul 1.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinler konuları açısından incelendiğinde TDÖP'ye uyumlu ancak 12 metnin çocuğa göre olmadığı tespit edilmiştir (Özdemir, 2022). Tema, konuya göre daha genel bir durumu ifade etmekte olup konular belirlenirken temaya uygunluğuna dikkat edilmesi önemlidir. Değerler açısından 1-4.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin incelendiği çalışmada hiçbir metinde adalet değerine yer verilmediği, en çok sevgi değerine yer verildiği, değerlerin öğrenci seviyesine uygun, anlaşılabilir olduğu, ancak yer verilen değerlerin yeterli olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır (Ketenalp, 2020). Değerler açısından İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ve görsellerin incelendiği başka bir çalışmada sevgi değerinin tüm sınıf düzeylerinde en fazla vurgulanan değer olduğu görülmüştür (Yazar ve Kaya, 2024). Çocuk kitaplarında yer verilen değerleri belirlemek amacıyla yapılan araştırmada kişisel değerlerden en çok sorumluluk, sevgi, iyilik, hayvan sevgisi ve çalışkanlık; en az tutumluluk, temizlik, ahlak ve sabırlı olma değerlerinin işlendiği; toplumsal değerlerden ise en çok yardımseverlik, arkadaşlık, aile birliği; en az vatanseverlik, doğa sevgisi, barış ve özgürlük değerlerinin işlendiği görülmüştür (Şahin, 2019). Çocuklar okudukları kitaplar sayesinde sosyal ve kültürel değerleri de kavramalıdır.

Eserde tüm özellikleri ile dikkat çeken karakter kahramandır. Çocuk eserlerinde az sayıda kahraman yeterli olsa da yardımcı karakterlere de ihtiyaç duyulur (Karataş, 2014). Çocuk kitaplarında yer alan karakterler çocuğun eserle bağ kurmasını sağlayıcı nitelikte olmalıdır (Baş ve Ucuzsatar, 2020). Metinde yer alan karakterler günlük hayata yakın şekillendirilmeli, çocuğun duyuşsal özelliklerine ters karakterize edilmemelidir. Bu durum okuma isteksizliği oluşmasına neden olabilir. Edebi eserlerde plan, olayın belli bir düzen çerçevesinde ilerlemesidir. Eserin akıcı bir şekilde yapılandırılması okuyucunun ilgisini canlı tutar. Küçük yaş gruplarına özgü metinlerde olayların ilerleyişi bir düzen içinde olmalı, geri dönüşler olmamalı, sebep-sonuçlar yer almalıdır (Karatay, 2014). Çocukların düzeyine uygun konu, olay ve kahramanlar iyi bir şekilde işlendiğinde okuma isteğini arttırılabilir. Çocuk kitaplarında yer verilecek karakterlerin gerçek hayatta karşılaşılabilir olması ve çocuğun yakın çevresinden seçilmesi karakterin içselleştirilmesini kolaylaştırır (Çinpolat, 2018). İlkokullar için hazırlanan Türkçe ders kitaplarında yer alan hikaye edici metinlerde karakterler, yer ve zaman ile ilgili özelliklere yer verilirken, bilgilendirici metinlerde neden-sonuç, sıraya koyma, karşılaştırma gibi özelliklere yeterince yer verilmediği tespit edilmiştir (Sulak ve Pilten, 2010). Çocuk kitaplarında yer verilecek karakterlerin çocuğu olumsuz da etkileyebileceği düşünüldüğünde, seçimlerin dikkatli yapılması gerektiği ifade edilebilir.

Dil ve anlatım, çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran en temel özelliktir. Metnin ne anlatıldığı kadar nasıl anlatıldığı da önemlidir (Açık-Önkaş ve Günay, 2015). Çocuklar için hazırlanmış metinlerin anlatımına özen gösterilmesi dile olan ilgiyi etkiler (Sabitova, Salimova ve Ibragimova, 2018). Çocuk edebiyatında anlatım sade ve anlaşılır olmalıdır. Birinci, ikinci ve üçüncü sınıflar için kısa paragraflar tercih edilmeli, paragraflar 1. 2. ve 3.sınıflarda 3-5 cümleyi, 4. ve 5.sınıflarda ise 6-7 cümleyi aşmayacak şekilde olmalıdır (Aydın ve Uzun, 2020; Karatay, 2014). Çocuk eserlerinde cümleler yaş seviyesine göre belirlenmeli, çok uzun cümlelere yer verilmemelidir (MEB, 2013). Ayrıca metinde günlük hayatta sıklıkla karşılaşılan kelimelere yer verilmesi metnin anlaşılır olmasını sağlar (Karatay, 2014). Ancak metinde çocuğun anlamını bilmeyeceği kelimelere de yer verilmelidir. Nitekim metinde çocuğun anlamını bilemeyeceği kelimelere yer verilmesi yeni kelimeler öğrenmesini sağlayacaktır. Çocuk kitapları dilin yapısının öğrenilmesinde ve kelime hazinesinin geliştirilmesinde önemli bir araçtır (Gönen, Katrancı, Uygun ve Uçuş, 2011). Çocuk kitaplarında anlatımın birinci kişi ağzı ile yapılması, inandırıcılığı olması nedeniyle çocuklar tarafından tercih sebebidir (Yalçın ve Aytaş, 2005). Metinde yer alan karakterlerle iletişim kurmayı birinci kişi ağzı ile yapılan anlatımlar olumlu etkileyebilir. 2.sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin incelendiği çalışmada anlaşılır ve sade bir dil kullanıldığı, birinci kişinin ağzıyla anlatımların yer aldığı ve anlamının bilinemeyeceği düşünülen kelimelere yer verildiği sonuçlarına ulaşılmıştır (Merdane, 2019). 5.sınıf Türkçe ders kitabındaki 24 metnin öğrencilerin seviyelerine uygun uzunlukta

olduğu, cümle ve paragraf uzunluklarının genel olarak uygun olduğu, çocuklar tarafından anlamı bilinemeyeceği düşünülen kelimelerin yer aldığı sonuçlarına ulaşmıştır (Danışman, 2019). 1.-5.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki cümlelerin kelime sayısı açısından uygun olmadığı belirlenmiştir (Yılmaz ve Korkmaz, 2017). Türkçe ders kitaplarında, kısaltmalar yapılırken metinlerin anlam bütünlüğünün bozulduğu tespit edilmiştir (Sarıçan, 2012). Metinlerde anlam bütünlüğünün sağlanmasının yanı sıra anlatımın canlı olması da çocuklarda okuma isteği uyandırır. İleti, yazarın çocukla paylaştığı düşünce, eseri ortaya koymadaki amacıdır (Sarikaya ve Aydeniz, 2021). Metinlerde bazen mesajlar açık bir şekilde verilir fakat mesajın gizli bir şekilde verilmesi çocuğun aktarılmak istenen iletiye kendisinin ulaşabilmesini sağlamak açısından önemlidir (Tekin ve Büyükikiz, 2019). Ayrıca istenmeyen davranışların önüne geçmek için korku, şiddet gibi olumsuz mesajlara yer verilmemelidir.

Kitapların fiziksel özellikleri çocukların kitaplara karşı ilgisini etkiler (Brown-Wood ve Solari, 2021). Oğuzkan (2013) biçimsel özellikleri; dış kapak, görseller, kağıt, harfler, yazım ve noktalama ve boyut olarak ele almıştır. Fiziksel özellikler; kağıt cinsi, kitap boyutu, sayfa düzeni, resimler, harfler, kapak olarak ifade edilmektedir (Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016). Çocuk kitaplarının ağırlığı ve ciltlenmesi de önemlidir (Erdal, 2018). Alan yazın taraması yapıldığında çocuk kitaplarının biçimsel özellikleri boyut, cilt, kağıt, kapak, harfler, sayfa düzeni ve resimler olarak belirlenebilir. Çocuk kitapları çocuk tarafından taşınabilir boyutta olmalıdır. Çocukların aynı boyuttaki kitaplardan sıkılma durumları yaşanabileceğinden kitaplar büyüklükleri aynı olacak şekilde tasarlanmamalıdır. Kitapların ölçülerinin yanı sıra ağırlıkları da çocukların özelliklerine göre ayarlanmalıdır. Kitap sayfaları tutkalla, tel zımba ve iple birleştirilerek ciltlenir (Karatay, 2014). 2019 TDÖP'de 2.sınıf Türkçe ders kitabının en fazla 20 forma sayısına sahip olması gerektiği belirtilmektedir (MEB, 2019). Küçük çocuklar için hazırlanmış kitaplarda dikişle birleştirme tekniği tercih edilmelidir (Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016). Kitabın sağlam şekilde ciltlenmesi kullanım süresini uzatır. Cildi sağlam yapılmayan kitaplar çocukların kitaba olan ilgisini olumsuz etkiler (Yurt ve Arslan, 2014; Oğuzkan, 2013). Çocuk kitaplarında kullanılan kağıt parlamayan ve kaliteli olmalıdır (Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016). Ayrıca yazıların ve resimlerin arka sayfaya çıkmamasına özen gösterilmelidir.

İnsanlar kitapları ilk olarak kapaklarına göre değerlendirir (Brown, 2020). Kitap kapağında kullanılan resimler, renkler dikkat çekici ve okumaya karşı isteği arttırıcı olmalı, kitabın içeriği hakkında bilgi vermelidir. Ders kitaplarının kapaklarında bristol karton kullanılmalıdır (MEB, 2022). Doğan ve Tuğ (2017) ders kitabı kapağında kitabın adı, sınıf seviyesi, yayın evi ve yazarının olması gerektiğini ifade etmektedir. Kapakta okul türü, yazar ve unvanlarının yer alması, kullanılan görsellerin de sınıf seviyesine uygun olarak tasarlanması gerekir (MEB, 2021). Arka kitap kapağında ise yayınevi, adres ve basıldığı yıl bulunmalıdır (Gülersoy, 2013). İkinci sınıflarda harflerin büyüklüğü 18 puntodan küçük olmamalıdır (MEB, 2022). Harflerin arası da ayrık olmamalıdır. Nitekim Hughes ve Wilkins (2002) harflerin aralığının görünürlüğü etkilediğini ifade etmektedir. Harflerin karakteri de en az boyutu kadar önemlidir. Çocuk kitaplarında sayfalar okuma ve anlamayı kolaylaştıracak şekilde tasarlanmalıdır. Sayfa tasarlanırken resimlerden yararlanılması öğrencinin dikkatinin canlı tutulmasını sağlar (Doğan ve Tuğ, 2017). Ayrıca sayfada resim ve yazılar üst üste gelmeyecek şekilde konumlandırılmalıdır (Demiryürek, 2012). Metne karşı oluşabilecek olumsuz tutumların önüne geçmek için resim, yazı ve boşlukların iyi ayarlanması gerekir. Küçük yaş grupları için bir buçuk satır aralığı uygun olup (Aydın ve Uzun, 2020), yaş ilerledikçe normal satır aralığı yeterlidir (Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016). 2.sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin yazı boyutunun 21 punto ve yazı tipinin okunaklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Merdane, 2019). 1-5.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki 492 metnin yazı boyutunun sınıf seviyeleri açısından uygun olduğu belirlenmiştir (Yılmaz ve Korkmaz, 2017). 2.sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin satır aralığının normal, sekiz metinde ise yazım ve noktalama hatalarının olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Merdane, 2019). Türkçe ders kitapları biçim özellikleri açısından öğrencinin gelişimsel özellikleri dikkate alınarak tasarlanmalıdır.

Resimler uzun bir yazıdan daha çok şey anlatılmasını sağlar. Ayrıca resimler anlatılan olayın zihinde daha kolay canlandırılmasını sağlar. Bir hikayede resim ve yazı çocuğun sosyal ve zihinsel gelişimini etkiler (Hladikova, 2014). Resim hatırlamayı ve algılamayı kolaylaştırır (Baş, 2015). Çocuk kitaplarında kullanılan resimlerin yaşa uygun, sade ve anlaşılır olması eserin etkililiğini arttırır. Metinlerde yer alan resim ve yazı dağılımı da yaş seviyelerine göre ayarlanmalıdır. Sayfa üzerinde yer

alan metin resim dağılımı 2-7 yaş için 1/4 yazı, 3/4 resim, 7-9 yaş için 2/4 yazı, 2/4'ü resim, 9-12 yaş ve üzeri için 3/4 yazı, 1/4 resim şeklindedir (Karatay, 2014). Çocuk kitaplarındaki resimlerin renkli olması gerektiğinin yanı sıra iyi yapılan resimlemeler çocuğun estetik duygunun da gelişmesini sağlar (Gönen, Karakuş, Uysal, Kehci, Ulutaş ve Kahve, 2016). Metin için hazırlanan resimler anlatılan olayın doğru ve rahat aynı zamanda daha açık bir şekilde anlaşılmasına yardımcı olur. Resimlerin ve metnin birbirini tamamlamasına özen gösterilmelidir (Erdal, 2018). Bu durum okuma ile anlama arasında köprü kurar. Çocuk kitaplarında resimler; açıklama, tamamlama ve süsleme gibi amaçlarla kullanılır (Karatay, 2014). İlkokul 4.sınıf Türkçe ders kitabının görseller açısından incelendiği çalışmada yer alan resimlerin %64'ünün metni destekleyici ve betimleyici nitelikte olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Altuntaş, 2022). 2.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan resimlerde sade ve özgün çizimlerin kullanıldığı tespit edilmiştir (Merdane, 2019). Türkçe ders kitaplarının incelendiği çalışmada görsellerin bazılarının niteliğinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Sarıçan, 2012). Çocuk, resimler sayesinde metni daha rahat ve doğru bir şekilde anlamlandırabilir. Bu sebeple görsellerin seçiminde kalite, boyut, renk gibi unsurlara dikkat edilmelidir.

Doğumundan itibaren çevresiyle ana dilini kullanarak iletişim kurmaya başlayan çocuk, okul çağına geldiğinde dilinin yapısını Türkçe dersinde öğrenmeye başlar. Türkçe derslerinde ele alınan dil becerileri dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma olup bu beceriler öğrencilere ders kitaplarında yer alan metinler aracılığıyla kazandırılmaya çalışılmaktadır (MEB, 2019). Bu çalışmada ilkokul 2.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin çocuk kitaplarında bulunması gereken özellikler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. İlkokul 2.sınıf Türkçe ders kitabı, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan ders kitabına alınacak metinlerin özelliklerine uygun olarak hazırlanmış mıdır?
2. İlkokul 2.sınıf Türkçe ders kitabı, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan metinler türleri, temaları ve konuları açısından uygun olarak hazırlanmış mıdır?
3. İlkokul 2.sınıf Türkçe ders kitabındaki metinler, çocuk edebiyatı ölçütlerinden içerik ve biçim özelliklerine uygun olarak hazırlanmış mıdır?

Yöntem

Araştırma Modeli

İlkokul 2.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin içerik ve biçim ölçütleri açısından incelenmesini amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımlarından doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada ilkokul öğrencileri için hazırlanan Türkçe ders kitabındaki metinler doküman olarak ele alınmış ve incelenmiştir. Kitabın içeriğinin nitelik açısından özelliklerinin belirlendiği kitap inceleme çalışmalarında okuyuculara bilgi verilmesi amaçlanır (Dinçer, 2022). Belgesel taramanın temel şartı, konuyla ilgili belgelerin tespit edilmesi, incelenmesi için gerekli düzenlemelerin yapılmasıdır (Karasar, 2007). Araştırmada 2.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 40 metnin tamamı incelenmiş olup örnekleme yoluna gidilmemiştir. 2.sınıf Türkçe ders kitabındaki metinler çocuk edebiyatının içerik ve biçim özellikleri ile ilgili uygun, kısmen uygun, uygun değil şeklinde kontrol listesi oluşturularak incelenmiştir. Kontrol listesi üç alan uzmanı tarafından incelenmiş ve içerik geçerliği sağlanmıştır.

Çalışma Materyalleri

Araştırmanın çalışma materyalleri, ilkokul 2.sınıf öğrencileri için kabul edilen 2022-2023 eğitim öğretim yılında kullanılmak üzere hazırlanan Türkçe ders kitabında (Erdal, 2022) bulunan toplam 40 metinden oluşmaktadır. Araştırmaya 2.sınıf Türkçe ders kitabında bulunan tüm metinler dahil edildiği için örnekleme yoluna gidilmemiştir.

Veri Toplama Aracı

Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin çocuk edebiyatı içerik ve biçim özellikleri açısından incelenmesi sürecinde kullanılan ölçütler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1.
Metinlerin Değerlendirilmesinde Kullanılan Özelliklere Ait Ölçütler

Ölçütler		
İçerik Özellikleri	Tema	2019 TDÖP'ye uygunluk
		Açık ve anlaşılır olması (Oğuzkan, 2013)
	Konu	2019 TDÖP'ye uygunluk
		Çocukların yaşlarına uygun olması (Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016)
		Çocuğu meraklandırabilir olması (Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016)
		Çocuğun ilgisini çekebilecek nitelikte olması (Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016)
		Çocuğa doğru bilgiler vermesi (Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016)
		Çocuğun duygularını harekete geçirebilir olması (Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016)
		Çocuğun günlük yaşantısında karşılaşabileceği bir olay olması
	Temel Kavramlar ve Değerler	Temel kavramlar ve değerlere yer verilmesi
		Çocuğun günlük yaşantısında sıklıkla karşı karşıya kaldığı kavramlara yer verilmesi (Yalçın ve Aytaş, 2005)
	Kahramanlar ve Karakterler	Karakter sayısı (Karataş, 2014)
		Karakterin özelliği (Oğuzkan, 2013)
		Karakterin çocuğun yakın çevresinden seçilmesi (Çinpolat, 2018)
		Karakterlerin gerçek hayatta karşılaşılabilir olması (Çinpolat, 2018)
	Plan	Metnin türü
		Giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin olması
		Geri dönüşlerin olmaması (Karatay, 2014)
	Dil ve Anlatım	Metnin türü
		Anlatımın birinci kişi ağzı ile yapılması (Yalçın ve Aytaş, 2005).
		Sade ve anlaşılır bir dil kullanılması
		Paragraflarda yer alan cümle sayısı (Aydın ve Uzun, 2020; Karatay, 2014)
		Cümlede yer alan kelime sayısı (MEB, 2013)
		Çocuğun günlük hayatında kullandığı kelimelere yer verilmesi (Karatay, 2014)
		Kelime dağarcığını zenginleştiren kelimelere yer verilmesi
	İleti	İletisi olması (Açık-Önkaş ve Günay, 2015)
		İletinin olumlu olması
		Okuyucu tarafından anlaşılabilecek nitelikte olması
Biçim Özellikleri	Kitabın Boyutu	Kitabın ölçüleri (MEB, 2019; Oğuzkan, 2013)
		Taşımakta güçlük çekmeyeceği boyutlarda olması (Karatay, 2014)
	Cilt	Ciltleme tekniği (Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016)
		Forma sayısı (MEB, 2019)
	Kağıt	Kaliteli olması (Oğuzkan, 2013; Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016; Yurt ve Arslan, 2014)
		Parlamaması (Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016)
		Mürekkebi ve boyayı dağıtmaması
	Kapak	Bristol kartondan yapılmış olması (MEB, 2022)
		Okul türünün olması (MEB, 2021)
		Kaçıncı sınıfa ait olduğunun belirtilmesi (Doğan ve Tuğ, 2017; MEB, 2021)
		Yayın evinin isminin olması (Doğan ve Tuğ, 2017; Gülersoy, 2013)
		Yazarın adının olması (Doğan ve Tuğ, 2017; MEB, 2021)
	Harfler	Yazı tipi
		Yazı puntosu (MEB, 2022)
		Harflerin aralığı (Hughes ve Wilkins, 2002; Karatay, 2014)
	Sayfa Düzeni	Uygun sayfa kenar boşluklarının bırakılması (Karatay, 2014)
		Yazım ve baskı hatasının olmaması
		Metin satır aralığı (Aydın ve Uzun, 2020)
		Yazı ve resimlerin üst üste gelmeyecek şekilde yerleştirilmesi (Demiryürek, 2012)
	Resimler	Resim-yazı dağılımı (Karatay, 2014)
		Resmin metni yansıtması (Baş ve İnan-Yıldız, 2015; Erdal, 2018)
		Resimlerin çizim şeklinde olması (Gönen, Karakuş, Uysal, Kehci, Ulutaş ve Kahve, 2016)
		Renklendirmenin uygun olması
		Anlaşılır ve zihinde canlandırmayı kolaylaştıracak nitelikte olması (Şahin, 2012)

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada yazılı materyallerin incelenmesini kapsayan doküman analizi yöntemi (Kuzu, 2013) kullanılmıştır. Bu çalışmada 2.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 40 metin doküman olarak ele alınmış olup çocuk edebiyatı ölçütlerine göre detaylı bir şekilde incelenmiş, değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Tekil analizci yerine iki veya daha fazla kişiye aynı nitel verinin bağımsız olarak analiz ettirilmesi ve bulgularının karşılaştırılması, olası önyargıları azaltmaya yardımcı olur ve elde edilen verilerin tutarlılığını doğrudan sağlama olanağı verir (Patton, 2002). Verilerin tutarlılığı açısından araştırmacı ve tez danışmanı tarafından doküman olarak ele alınan metinler incelenmiş ve analiz edilmiştir. Nitel araştırmalarda verilerin güvenirliği için araştırmacılar arasında oluşabilecek farklılıkların en aza indirilmesi beklenir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Verilerin güvenirliği için metinler araştırmacılar tarafından birlikte tekrar incelenerek ortak bir karar verilene kadar analizler yapılmıştır. Verilerin geçerliliği ve güvenirliğini artırmak için sınıf eğitimi alan uzmanı olan üç öğretim üyesi tarafından dönütler alınmış, bu dönütler doğrultusunda düzenlemeler ve düzeltmeler yapılarak analizlerin son şekli verilmiştir.

Araştırma Etiği

Araştırma için Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından 31.01.2023 tarih ve 2023/01 sayılı toplantısında araştırmanın etik açısından uygunluğuna karar verilmiştir.

Bulgular

Araştırmanın bulgular kısmında "Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Özellikleri Açısından TDÖP'ye Uygunluğuna İlişkin Bulgular, Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Türleri, Tema ve Konuları Açısından TDÖP'ye Uygunluğuna İlişkin Bulgular, Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Çocuk Edebiyatı İçerik ve Biçim Özellikleri Açısından Uygunluğuna İlişkin Bulgular" yer almaktadır.

Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Özellikleri Açısından TDÖP'ye Uygunluğuna İlişkin Bulgular

Türkçe ders kitabında yer alan metinler ve yazar bilgilerine ilişkin bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2.

Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinler ve Yazarları

Sıra No	Metinler	Metin Yazarları
1	Şenlikli Bir Akşam Yemeği (Dinleme Metni)	Ayla Çınaroğlu
2	Gerçek Arkadaş	Aziz Sivaslıoğlu
3	Alçak Gönüllü Olmak	Nuray Türkyılmaz ve diğerleri
4	Paylaş Dedi Babam	Selami Yıldırım
5	Sevgi Bir Kuştur (Serbest Okuma Metni)	Gökhan Akçiçek
6	29 Ekim (Dinleme Metni)	Mehmet Çavuş
7	Aslı'nın Dönüşü	Gülten Karlı
8	Nasrettin Hoca'nın Köyünde	Mehmet Önder
9	Güzel Yurdum	Melahat Uğurkan
10	Çocukluğumdaki Bayramlar (Serbest Okuma Metni)	Ülkü Tamer
11	İstiklal Marşı'mız (Dinleme Metni)	Nefise Atçakarlar
12	Atatürk'ün Gültekin'e Armağanı	Cemil Sönmez
13	Seyit Onbaşı	Suat Turgut
14	Korkusuz Kahramanlar	Ömer Güçlü
15	Ülkemi Seviyorum (Serbest Okuma Metni)	Üzeyir Gündüz
16	En Güzel Yarıyıl Tatili (Dinleme Metni)	Savaş Ünlü

17	Ben Her Gün Bir şey Olacağım	Fahri Kaya
18	Sihirli Sözcükler	Aygören Dirim
19	Konuksever	Mavisel Yener
20	Farklı Arkadaşım (Serbest Okuma Metni)	Fanny Joly / Claire Franek Çeviren: Egemen Demircioğlu
21	Çocuk mu Robot mu? (Dinleme Metni)	Ahmet Efe
22	Naz'ın Bilgisayar Sevdası	Sevda Yüksel
23	Tekerleğin İcadı	Anna Claybourne Çeviren: Gizem Şakar
24	Bilgi Çağı	Bestami Yazgan
25	Aklımdaki İcatlar (Serbest Okuma Metni)	Şebnem Güler Karacan
26	Kazalardan Korunma ve İlk Yardım (Dinleme Metni)	Meral Tuna Parkan / Asya Çağlar Öztürk
27	Bilge Hangi Sporu Yapacak?	Asiye Aslı Aslaner
28	Kahvaltının Önemi	Kate Knıghton Çeviren: Pınar Turanlı
29	El ve Tırnaklar	İsmail Hakkı Talas
30	Futbolcu Efe (Serbest Okuma Metni)	Hikmet Ulusoy
31	Ben Ne Zaman Doğdum? (Dinleme Metni)	Behiç Ak
32	Gülibik	Çetin Öner
33	Mevsimler	Altan İnal
34	Üç Güneş	Ayla Çınaroğlu
35	Tarzan (Serbest Okuma Metni)	Tekin Özertem
36	Kırmızı Domatesin Yolculuğu (Dinleme Metni)	Zeynep Doymuş / Yeliz Sazak
37	Ufacık Vidacık	Sennur Sezer
38	Özgür Olmak ya da Olmamak	Nuran Direk
39	Işıltılı Reklamlar	Nursel Çetin / Eşref Karadağ
40	Bölüşmek Kolay Değildir (Serbest Okuma Metni)	Brigitte Labbe / Michel Puech Çeviren: Azade Aslan

İlkokul 2.sınıf Türkçe ders kitabı, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan ders kitabına alınacak metinlerin özellikleri açısından incelendiğinde 40 metnin 36'sı Türk Çocuk Edebiyatından seçilmiştir. Ders kitabı için yazılmış metin bulunmamakta olup, yazar ve şairlerin biyografilerine yer verilmemiştir. Türk yazarlara ait metinler birincil kaynağından, Dünya Çocuk Edebiyatına ait metinler ise Türkçe çevirisinin yer aldığı kaynaktan alınmıştır. Kitapta yer verilen 25 metnin kısaltıldığı, bunlardan 11 tanesinde aynı zamanda kısa özete yer verildiği, 20 metinde kısaltma yapılırken anlam bütünlüğünün bozulmadığı görülmüştür.

Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Türleri, Tema ve Konuları Açısından TDÖP'ye Uygunluğuna İlişkin Bulgular

Türkçe ders kitabında yer alan temalar, metinler, konuları ve metin türlerine ilişkin bulgular Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3.

2.sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Temalar, Metinler, Konuları ve Metin Türleri

Sıra	Tema	Metinler	Metnin Konusu	Metin Türleri
1	Milli Kültürümüz ve Erdemler	Şenlikli Bir Akşam Yemeği	Yardımlaşma	Hikaye edici
2		Gerçek Arkadaş	Dostluk	Hikaye edici
3		Alçak Gönüllü Olmak	Alçak gönüllülük	Bilgilendirici
4		Paylaş Dedi Babam	Paylaşma	Şiir
5		Sevgi Bir Kuştur	Sevgi	Şiir
6		29 Ekim	Milli Bayramlar	Şiir
7		Aslı'nın Dönüşü	Tarihi eserler, tarihi şahsiyetler, tarihi mekanlar	Bilgilendirici
8		Nasrettin Hoca'nın Köyünde	Tarihi şahsiyetler	Bilgilendirici
9		Güzel Yurdum	Yurdumuz	Şiir
10		Çocukluğumdaki Bayramlar	Dini bayramlar	Hikaye edici
11	Milli Mücadele	İstiklal Marşı'mız	İstiklal Marşı	Bilgilendirici

12		Atatürk'ün Gültekin'e Armağanı	Atatürk, milli mücadele	Bilgilendirici
13		Seyit Onbaşı	Kahramanlık, vatanseverlik, milli mücadele	Bilgilendirici
14		Korkusuz Kahramanlar	Kahramanlık, vatanseverlik, milli mücadele	Şiir
15		Ülkemi Seviyorum	Çanakkale, şehitlik, fedakarlık	Hikaye edici
16	Birey ve Toplum	En Güzel Yarıyıl Tatili	Komşuluk ilişkileri	Hikaye edici
17		Ben Her Gün Bir şey Olacağım	Meslekler	Hikaye edici
18		Sihirli Sözcükler	Toplumsal kurallar	Bilgilendirici
19		Konuksever	Misafirperverlik	Şiir
20		Farklı Arkadaşım	Bireysel farklılıklar, dezavantajlı gruplar	Bilgilendirici
21	Bilim ve Teknoloji	Çocuk mu Robot mu?	Teknoloji	Şiir
22		Naz'ın Bilgisayar Sevdası	İletişim, teknoloji	Hikaye edici
23		Tekerleğin İcadı	Keşif ve icatlar	Bilgilendirici
24		Bilgi Çağı	İletişim, teknoloji	Şiir
25		Aklımdaki İcatlar	Keşif ve icatlar	Hikaye edici
26	Sağlık ve Spor	Kazalardan Korunma ve İlk Yardım	İlkyardım	Bilgilendirici
27		Bilge Hangi Sporu Yapacak?	Sportmenlik, spor kültürü, centilmenlik	Hikaye edici
28		Kahvaltının Önemi	Beslenme, dengeli beslenme, sağlıklı beslenme	Bilgilendirici
29		El ve Tırnaklar	Temizlik, öz bakım	Şiir
30		Futbolcu Efe	Spor kültürü	Hikaye edici
31	Doğa ve Evren	Ben Ne Zaman Doğdum?	Zaman bilinci	Hikaye edici
32		Gülibik	Hayvanlar	Hikaye edici
33		Mevsimler	Mevsimler, zaman bilinci, gece- gündüz	Bilgilendirici
34		Üç Güneş	Kar, gece, mevsimler	Şiir
35		Tarzan	Bitkiler, hayvanlar, doğa	Şiir
36	Vatandaşlık	Kırmızı Domatesin Yolculuğu	Üretme, alın teri, emek	Hikaye edici
37		Ufacık Vidacık	Çalışma, emek, alın teri	Hikaye edici
38		Özgür Olmak ya da Olmamak	Özgürlük, sorumluluk	Bilgilendirici
39		Işıltılı Reklamlar	TDÖP'de uygun konu bulunmamaktadır.	Şiir
40		Bölüşmek Kolay Değildir	Adalet, eşitlik, paylaşma	Hikaye edici

İlkokul 2.sınıf Türkçe ders kitabı, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan metinler türleri, temaları ve konuları açısından incelendiğinde 13 metnin bilgilendirici, 15 metnin hikaye edici ve 12 metnin şiir türünde eserler olduğu görülmektedir. Kitapta yer alan bir metnin (Işıltılı Reklamlar) temaya uygun olmadığı görülmüştür.

Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Çocuk Edebiyatı İçerik ve Biçim Özellikleri Açısından Uygunluğuna İlişkin Bulgular

İlkokul 2.sınıf Türkçe ders kitabında ele alınan ortak biçim özelliklerine ilişkin bulgular Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4.

Türkçe Ders Kitabında Ele Alınan Ortak Biçim Özellikleri

Biçim Özellikleri Açısından Ölçütler	Uygun	Kısmen Uygun	Uygun Değil
Kitabın Boyutu	✓		
Cilt		✓	
Kağıt	✓		
Kapak	✓		
Harfler		✓	

Tablo 4 incelendiğinde İlkokul 2.sınıf Türkçe ders kitabının ortak ele alınan biçim özelliklerinden kitabın boyutu, kağıt, kapak açısından uygun olduğu, cilt ve harfler açısından kısmen uygun olduğu tespit edilmiştir.

Kitabın Boyutu: Kitabın boyutu 19,2 x 27 cm olarak ölçülmüş olup çocukların kolayca taşıyabileceği niteliktedir. Ağırlık ve kalınlık olarak 8 yaş çocuğunun gelişim özelliklerine uygun tasarlanmıştır.

Cilt: Kitap formaları tutkalla birleştirilerek ciltlenmiştir. Ders kitabının forma sayısının yaklaşık olarak

17 olduğu belirlenmiştir. Kitabın 268 sayfadan oluşmaktadır.
Kağıt: Kitap baskısında kullanılan kağıt, kaliteli, parlak olmayan, mürekkep ve boyayı dağıtmayan yapıdadır.
Kapak: Kitap kapağı için bristol karton kullanılmıştır. Renkler canlı ve parlaktır. Ders kitabının kapağında kitabın adı "İlkokul Türkçe Ders Kitabı 2", yayınevinin logosu, kaçıncı sınıfa ait olduğu, okul türü bulunmaktadır. Kitabın kapağındaki görselde bir ağaç, çimenler, papatyalar ve sekiz çocuk resmi olduğu görülmektedir. Biri kız biri erkek olmak üzere iki çocuğun kitap okuduğu, bir çocuğun bir elinde kitap tutarak diğer eliyle parmak kaldırdığı, bir kız çocuğun gitar ve bir erkek çocuğun davul çaldığı, bir kız çocuğun oyuncak ayısıyla ve bir erkek çocuğunun oyuncak arabasıyla oynadığı, tekerlekli sandalyesinde oturan engelli bir çocuğun olduğu görülmektedir. Çocukların mutlu oldukları ve ilgi alanlarının farklı olduğu yansıtılmıştır. İç kapakta, dış kapakta yer alanların yanı sıra yazarın adı, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının onayı, matbaanın adı yer almaktadır. İç kapağın arkasında görsel tasarımcının adı, ISBN numarası, basım yeri ve yılı bulunmaktadır. Kapağın ön yüzü parlak, iç yüzü mattır. Sağlamlığı arttırmak için baskı sonrasında selefon ile kaplanmamıştır.
Harfler: Metin içeriğinde TTKB Dik Temel Abece Fontu kullanılmış olup yazı puntosunun 16 olduğu görülmektedir. Metin başlıklarında Fennario Bold yazı tipi 20 punto olarak kullanılmıştır. Yazı puntosu ikinci sınıflar için uygun değildir. Bu yazı karakteri çocuğun yaşına uygun ve çocuklar tarafından okunması kolaydır. Metin başlıklarında metnin içeriğinden farklı bir yazı tipi kullanılmış olduğu görülmektedir. Metinler içerisinde yer yer italik, kalın ve farklı karakterde yazı tiplerine de yer verilmiştir. Kelimeleri oluşturan harflerin arası ayrık değildir. Metinlerin başlıklarında pembe renk ve büyük harfler, içeriğinde ise siyah renk kullanılmıştır. Metin başlıklarının farklı (pembe) renkte olması dikkat çekicidir.

Atatürk'ün Gültekin'e Armağanı metninin içerik ve biçim özelliklerine yönelik bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5.
Atatürk'ün Gültekin'e Armağanı Metninin İçerik ve Biçim Özellikleri

Metnin Adı: Atatürk'ün Gültekin'e Armağanı			
İçerik Özellikleri Açısından Ölçütler	Uygun	Kısmen Uygun	Uygun Değil
Tema	✓		
Konu	✓		
Temel Kavramlar ve Değerler	✓		
Kahramanlar ve Karakterler	✓		
Plan	✓		
Dil ve Anlatım	✓		
İleti	✓		
Biçim Özellikleri Açısından Ölçütler	Uygun	Kısmen Uygun	Uygun Değil
Sayfa Düzeni		✓	
Resimler		✓	

Atatürk'ün Gültekin'e Armağanı metninin içerik özellikleri açısından uygun, biçim özelliklerinden sayfa düzeni ve resimler açısından kısmen uygun olduğu görülmektedir.
Tema: Atatürk'ün Gültekin'e Armağanı Metni 2019 TDÖP'ye göre zorunlu temalardan olan "Milli Mücadele ve Atatürk" temasına uygundur. Açık ve anlaşılır olarak ele alınmıştır. Ana konu Atatürk ve milli mücadele olarak belirlenmiştir.
Konu: Metnin konusu 2019 TDÖP'de yer alan "Milli Mücadele ve Atatürk" temasının alt konularından olan "Atatürk ve milli mücadele"dir. Kurtuluş Savaşı günlerinde Ankara'da İzmir'in işgalini kınamak için İzmir Gecesi düzenlenir. Bu gecede şiir okuyan Gültekin'i Mustafa Kemal Paşa yanına çağırır. Saat hediye etmek isteyen Gazi'nin bu isteğini Gültekin kabul etmez. Babası çağrılır. Babasının ısrarı ile Gültekin saati alır. Saatin kapağında Gazi'nin kendi el yazısı ile bir yazı vardır. Gültekin bu hediyeyi hala saklamaktadır. Çocuğun duygularını harekete geçirebilir özelliktedir.
Temel Kavramlar ve Değerler: Metinde milli değerlerimizden, Atatürk sevgisi, minnet, hediyenin kıymetini bilme değerleri işlenmiştir. Metinde anlatılan olay günlük yaşantıda gerçekleşebileceği için çocuğun kavramı içselleştirmesini sağlayabilir. Metin Atatürk sevgisi ve minnettarlık kavramlarının

çocukta gelişmesini sağlayacak nitelikte olduğu ifade edilebilir.
Kahramanlar ve Karakterler: Metinde iki ana kahraman vardır. Metindeki kahraman sayısı ilkokul 2.sınıf öğrenci seviyesine uygundur. Metnin ana kahramanları Atatürk ve Gültekin olup diğer karakterler Gültekin'in babası, Atatürk'ün yardımcıları, arkadaşları ve konuklardır. Metinde kahramanlar eserdeki diğer karakterlerle olan ilişkileri içinde tanıtılmaktadır. Kahraman çocuğun yaşına uygun olarak seçilmiştir.
Plan: Metin belli bir düzen içerisinde ilerlemekte olup giriş gelişme ve sonuç bölümlerine sahiptir. Giriş bölümünde İzmir'in işgalini kınamak için düzenlenen İzmir Gecesi'nden bahsediliyor. Gelişme bölümünde düzenlenen müsamerede Gültekin'in şiir okuması anlatılıyor. Sonuç bölümünde ise hatıraların kıymetli olduğu iletisine yer veriliyor. Metin çocukların sebep sonuç ilişkileri kurmasını sağlar. Olay merak uyandırıcı bir şekilde yapılandırılmıştır.
Dil ve Anlatım: Metin bilgilendirici metin türü olarak yazılmıştır. Anlatım birinci kişi ağzı ile yapılmaktadır. Metinde sade ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Metin toplam 41 cümle, 233 kelimeden oluşmaktadır. Her cümlede ortalama 5-6 kelime yer almaktadır. Eserde kullanılan "alkış, saat, gece, şiir" gibi kelimeler çocuğun günlük yaşantısında karşılaştığı kelimelerdir. Bu açıdan eserde kullanılan kelimeler, çocukların günlük yaşantılarında sıklıkla karşılaştıkları kelimeler arasından seçilmiştir. Çocuğun anlamını bilemeyeceği düşünülen "müsamere, kovmak, anı" gibi kelimeler kelime dağarcığını zenginleştirmek için metne yerleştirilmiştir.
İleti: Bu metin "Anılarımız bizim için değerlidir." mesajını iletmektedir. Yazarın okuyucuya vermek istediği mesajın okuyucu tarafından anlaşılabilecek nitelikte olduğu ifade edilebilir. Metinde Atatürk sevgisi ve minnettarlık mesajları verilmeye çalışılmıştır.
Sayfa düzeni: Metin iki sayfadan oluşmaktadır. Sayfa kenar boşlukları yeterli düzeyde bırakılmıştır. Sayfanın en üst kısmında "Kurtuluş Savaşı sözünden ne anlıyorsunuz?" metne hazırlık sorusu yer almaktadır. Hazırlık sorusunun altında sessiz ve sesli okumaya yönelik yönerge yer almaktadır. Yönergenin altında "Atatürk'ün Gültekin'e Armağanı" başlık olarak verilmiştir. 1.sayfada yer alan resim sayfanın altında konumlandırılmıştır. Ancak resim metnin ikinci sayfasında anlatılan olaya yönelik olmasına rağmen birinci sayfada yer aldığı için resmin metne yerleştirildiği yer uygun değildir. Metinde yazım ve baskı hatası yoktur. Metin satır aralığı normaldir. Yazılar iki yana yaslanmıştır. Yazılar ve resimler üst üste gelmeyecek şekilde sayfaya yerleştirilmiştir.
Resimler: Metin ile ilgili bir resim yer almaktadır. İkinci sayfa tamamen yazıdan oluşmakta olup resim bulunmamaktadır. Birinci sayfadaki resimde Mustafa Kemal kucağında bir çocuk ve yanında iki yetişkin görülmektedir. Bu metindeki resim metni açıklama işlevine yönelik kullanılmıştır. Resim metnin son bölümünü yansıtmaktadır. Resim sade, anlaşılır, somutlaştırılmış, zihinde canlandırmayı kolaylaştıracak nitelikte olduğu ifade edilebilir. Resim fotoğraf şeklinde olup renklendirme siyah beyaz olarak yapılmıştır. Metindeki yazı resim dağılımı 3/4 yazı, 1/4'i resim şeklindedir.

Türkçe ders kitabındaki metinlerin çocuk edebiyatı ölçütlerine göre genel olarak değerlendirilmesine yönelik bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.
Tablo 6.
Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Çocuk Edebiyatı Ölçütlerine Göre Genel Olarak Değerlendirilmesi

	İçerik Özellikleri							Biçim Özellikleri	
Metin Adı	Tema	Konu	Temel Kavramlar ve Değerler	Kahramanlar ve Karakterler	Plan	Dil ve Anlatım	İleti	Sayfa Düzeni	Resimler
Şenlikli Bir Akşam Yemeği	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Gerçek Arkadaş	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Alçak Gönüllü Olmak	3	3	3	3	3	3	3	3	D.A.
Paylaş Dedi Babam	3	3	3	3	D.A.	3	3	3	3
Sevgi Bir Kuştur	3	3	3	3	D.A.	3	3	3	3
29 Ekim	3	3	3	D.A.	D.A.	3	3	3	3
Aslı'nın Dönüşü	3	3	3	3	2	3	3	3	3
Nasrettin Hoca'nın Köyünde	3	3	3	3	3	2	3	3	3

Güzel Yurdum	3	3	3	D.A.	D.A.	3	3	3	3
Çocukluğumdaki Bayramlar	3	3	3	3	2	3	3	2	3
İstiklal Marşı'mız	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Atatürk'ün Gültekin'e Armağanı	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Seyit Onbaşı	3	3	3	3	3	2	3	2	2
Kokusuz Kahramanlar	3	3	3	3	D.A.	3	3	3	3
Ülkemi Seviyorum	3	3	3	3	3	3	3	3	3
En Güzel Yarıyıl Tatili	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Ben Her Gün Bir Şey Olacağım	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Sihirli Sözcükler	3	3	3	D.A.	3	3	3	2	3
Konuksever	3	3	3	3	D.A.	3	3	3	3
Farklı Arkadaşım	3	3	3	3	3	2	3	3	3
Çocuk mu Robot mu?	3	3	3	3	D.A.	3	3	3	3
Naz'ın Bilgisayar Sevdası	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Tekerleğin İcadı	3	3	3	D.A.	3	2	3	3	3
Bilgi Çağı	3	3	3	D.A.	D.A.	3	3	3	3
Aklımdaki İcatlar	3	3	3	3	3	2	3	3	3
Kazalardan Korunma ve İlkyardım	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Bilge Hangi Sporu Yapacak?	3	3	3	3	3	3	3	2	3
Kahvaltının Önemi	3	3	3	D.A.	2	2	3	2	3
El ve Tırnaklar	3	3	3	3	D.A.	3	3	3	3
Futbolcu Efe	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Ben Ne Zaman Doğdum?	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Gülibik	3	3	D.A.	3	2	3	Y.V.	2	3
Mevsimler	3	3	3	D.A.	2	3	Y.V.	2	3
Üç Güneş	3	2	3	D.A.	D.A.	3	Y.V.	3	2
Tarzan	3	3	3	3	D.A.	3	3	3	3
Kırmızı Domatesin Yolculuğu	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Ufacık Vidacık	3	2	3	3	3	3	3	2	3
Özgür Olmak Ya da Olmamak	3	3	3	3	3	2	3	3	2
Işıltılı Reklamlar	1	1	3	3	D.A.	3	3	3	3
Bölüşmek Kolay Değildir	3	3	3	3	3	2	3	3	3

3: Uygun, 2: Kısmen uygun, 1: Uygun değil, Y.V.: Yer verilmemiştir, D.A.: Değerlendirmeye alınmamıştır.

Tablo 6 incelendiğinde Türkçe ders kitabındaki metinlerin çocuk edebiyatı ölçütlerine göre genel olarak; tema açısından 39, konu açısından 37, temel kavramlar ve değerler açısından 39, plan açısından 23, dil ve anlatım açısından 33 metnin uygun olduğu, 32 metinde kahramanlar ve karakterlere yer verildiği, 37 metinde iletiye yer verildiği, sayfa düzeni açısından 31, resimler açısından 32 metnin uygun olduğu görülmektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin içerik ve biçim özellikleri açısından incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada biçim özellikleri olarak boyut, cilt, kağıt, kapak, harfler, sayfa düzeni ve resimler; içerik özellikleri olarak tema, konu, temel kavramlar ve değerler, kahramanlar ve karakterler, plan, ileti, dil ve anlatım ölçütleri esas alınmıştır. İlkokul 2.sınıf Türkçe ders kitabı, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan ders kitabına alınacak metinlerin özellikleri açısından incelendiğinde 40 metnin 36'sının Türk Çocuk Edebiyatından seçildiği görülmüştür. İncelenen ders kitabındaki metinler birincil kaynaktan alınmış olup bu açıdan 2019 TDÖP'ye uygundur. Ancak şair ve yazarların biyografilerine yer verilmemiştir. Çalışmada yer alan metinlerin tamamının yazarları belirtilmiş olup bu açıdan Sarıçan'ın (2012) araştırması ile örtüşmemektedir. Yapılan bu çalışmada hikaye edici metinlerin sayıca fazla olduğu ancak metin türlerinin dengeli bir şekilde dağıtıldığı görülmüştür. Ders kitabında bilgilendirici metinlere daha çok yer verildiğinin görüldüğü Çarkıt ve Çohantimur'un (2021) çalışmaları ile benzerlik göstermemektedir. Yapılan incelemede 39 metnin TDÖP'de yer alan zorunlu ve seçmeli temalara uygun olduğu ancak bir metnin (Işıltılı Reklamlar) teması ile uyumlu olmadığı tespit edilmiştir. Danışman (2019) yaptığı çalışmada 24 metinden ikisinin temaya uygun olmadığını

belirlemiştir. Araştırma metinlerin temaya uygunluğu açısından Danışman (2019), Küçükçopur, Yolcu ve Fırat'ın (2022) çalışması ile örtüşmektedir. Ders kitabında yer alan metinler konular açısından ele alındığında 37 metnin 2019 TDÖP'ye uygun olduğu belirlenmiştir. Özdemir (2022) yaptığı çalışmada ders kitabındaki metinlerin TDÖP'ye uygun olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çocuk edebiyatı çocukların karakter gelişimleri açısından önemli bir yer tutar (Tyra, 2012). İncelenen Türkçe ders kitabında yer alan bir metinde (Gülibik) değerlere yer verilmediği tespit edilmiştir. Çocuklar okudukları metinlerdeki karakterlerin davranışlarından yola çıkarak kavram ve değerlerin farkına varabilirler. Nitekim ders kitaplarına alınacak metinlerde kavram ve değerlerin işlenmesine özen gösterilebilir. İncelenen ders kitabında yer alan sekiz metinde kahraman ve karakterlerinin olmadığı, 32 metinde kahraman ve karakterlere yer verildiği belirlenmiştir. Çocuk kitaplarında yer alan karakter sayısının yaş ile orantılı bir şekilde arttırılmasının yanı sıra ana kahramanın yanında yeterli sayıda yardımcı karaktere de yer verilmelidir (Karataş, 2014). Eserle bağ kurulmasında karakterler önemli bir yere sahiptir (Baş ve Ucuzsatar, 2020). Kitapta bulunan 32 metnin 24'ünde kahramanın çocuk olduğu, bir metinde ana kahramanların Atatürk ve çocuk olduğu, yedi metinde ise farklı kahramanlara yer verildiği görülmüştür. Çocuğun hikayeyi içselleştirmesi açısından çocuk kahramanlara yer verilmesi önemli bir unsurdur. Çocuklar için yazılmış eserlerde bulunan karakterler çocukları olumlu veya olumsuz yönden etkileyeceği için karakterlerin ele alınma biçimine özen gösterilmelidir.

İlkokul 2.sınıf Türkçe ders kitabı dil ve anlatım açısından değerlendirildiğinde yedi metnin kısmen uygun ve 33 metnin uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocuk kitaplarında yer alan cümleler kısa olmalı ve 5-6 kelimeyi geçmemelidir (MEB, 2013). İncelenen ders kitabındaki metinlerde yer alan cümlelerin ortalama olarak 5-6 kelimeden oluştuğu tespit edilmiştir. Yılmaz ve Korkmaz (2017) yaptığı çalışmada metinlerin kelime sayısı, Kaya ve Çiftçi (2020) ise öğrenci seviyesi açısından uygun olmadığı sonuçlarına ulaşmışlardır. Plan açısından değerlendirme yapıldığında hikaye edici ve bilgilendirici olan 28 metinden 23'ünün uygun olduğu tespit edilmiştir. 12 metin şiir türünde olmasından dolayı değerlendirmeye alınmamıştır. Beş metinde sonuç bölümüne yer verilmediği görülmüştür. Sulak ve Pilten (2010) yaptıkları çalışmada hikaye edici metinlerde giriş ve sonuç bölümlerine yeterli düzeyde yer verilmediğini tespit etmiştir. Bir sonuca bağlanmayan metinleri çocuğun anlamlandırması zor olacağı için ders kitaplarına alınacak metinlerde sonuç bölümüne yer verilmesine dikkat edilmelidir. Metinler okuyucuya yeni bir bakış açısı kazandırması ve vermeye çalıştığı ileti etrafında oluşur (Açık-Önkaş ve Günay, 2015). İlkokul 2.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinler ileti açısından ele alındığında 37 metnin iletisinin uygun olduğu, üç metnin iletisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Tekin (2017) yaptığı çalışmada iletilerin doğrudan verilmediğini, Merdane (2019) ise metinlerde genellikle iletiye yer verildiğini tespit etmişlerdir. Yılmaz ve Korkmaz (2017) ise yaptığı çalışmada metinlerin iletisinin olmadığını tespit etmiştir. Ders kitaplarına alınacak metinlerin ileti içermesine, iletilerin olumlu mesajlar vermesine dikkat edilmelidir.

İlkokul 2.sınıf Türkçe ders kitabının boyut, kağıt ve kapak ölçütlerine uygun olduğu tespit edilmiştir. Kaliteli kağıt kullanımının okumayı etkileyen unsurlardan olduğu söylenebilir. İnsanların kitaba karşı tutumlarında kapağın rolü büyüktür (Brown, 2020). Ders kitaplarının kapaklarında bristol karton (MEB, 2022) kullanılmalı, kapak yazı ve görselleri iyi yansıtacak kalitede (Karatay, 2014) olmalıdır. Türkçe ders kitabının kapağı için bristol karton kullanıldığı, kapağın ön yüzünün parlak, iç yüzünün mat olduğu görülmüştür. Yapılan incelemede kitabın cilt ve harfler açısından kısmen uygun olduğu, yaklaşık 17 formadan oluştuğu, formaların tutkalla birleştirilerek ciltlendiği belirlenmiştir. 2.sınıflar için forma sayısı en fazla 20 olmalıdır (MEB, 2019). Karatay (2014) kitapların ciltlenmesinde dikiş, tel zımba veya tutkalla birleştirme teknikleri olduğunu, Temizyürek, Şahbaz ve Gürel (2016) ise küçük yaş gruplarında dikişle birleştirme tekniğinin tercih edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. İncelenen ders kitabının formaları tutkalla birleştirildiğinden ciltleme açısından kısmen uygun olduğu tespit edilmiştir. Ciltlemede dikiş tekniğinin kullanılmasının dayanıklılığı arttığı söylenebilir. Yapılan çalışma sonucunda harflerin okunurluk açısından uygun, büyüklük açısından seviyeye uygun olmadığı görülmüştür. Danışman (2019) ve Merdane (2019) inceledikleri ders kitaplarında yazı tipinin, Merdane (2019), Yılmaz ve Korkmaz (2017) inceledikleri kitaplarda yazı büyüklüğünün uygun olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Kitaplarda kullanılan harflerin yazı tipi ve büyüklüğü bakımından öğrenci seviyesine uygunluğuna özen gösterilmelidir.

7-9 yaş için yazı ve resim dağılımının %50 olması gerekir (Karatay, 2014). Yapılan çalışmada 32 metnin %50 oranını karşıladığı görülmüştür. İlkokul 2.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinler sayfa düzeni açısından incelendiğinde 31 metnin ölçütlere uygun olduğu görülmüştür. Çalışma, sayfa düzeni bakımından Merdane'nin (2019) çalışmasının sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Resimler hatırlama, somutlaştırma ve metnin anlaşılması için önem arz etmektedir (Şahin, 2012). Kitapta yer alan metinlerde resimler ve yazılar üst üste konumlandırılmamalıdır (Demiryürek, 2012). Resimler açısından değerlendirildiğinde ise bir metinde resme yer verilmediği, yedi metnin kısmen uygun, 32 metnin uygun olduğu belirlenmiştir. Gülden ve Kaplan (2019) Türkçe ders kitabında yer alan resimleri incelediği çalışmada resimlerin metin içeriği ile uyumlu olduğunu tespit etmişlerdir. Çocuk kitaplarının resim ve metin ilişkisi açısından incelendiği bir çalışmada bu ilişkinin tutarlı olduğu ve belirtilen yaş grubuna uygun olduğu görülmüştür (Orhan ve Külük, 2025). Çocuk kitaplarında yer alan resimler çizimlerden oluşmalıdır (Gönen, Karakuş, Uysal, Kehci, Ulutaş ve Kahve, 2016). Bu çalışmada resimlerin çizimlerden oluştuğu tespit edilmiştir. Çocuk kitaplarında yer alan resim ve yazılar birbirini tamamlamalıdır (Erdal, 2018). Yapılan bu çalışmada metinlerin tamamında yer alan resimlerin açıklama amacıyla kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. İlkokul 4.sınıf Türkçe ders kitabının görseller açısından incelendiği çalışmada yer alan resimlerin %64'ünün metni destekleyici ve betimleyici nitelikte olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Altuntaş, 2022). Metinlerde kullanılan resimlerin metnin içeriği ile uyumlu olmasının anlamayı destekleyeceği ifade edilebilir.

Bu araştırma incelenen 2.sınıf Türkçe ders kitabı ile sınırlıdır; diğer yayınevleri veya sınıf düzeylerine genellenemez. İlkokul 2.sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin içerik ve biçim özelliklerine göre incelenmesinin sonucunda Türkçe ders kitaplarında Dünya çocuk edebiyatından eserlere yeterince yer verilmesi gerektiği önerilmektedir. Harflerin büyüklüğünün 2.sınıf öğrencileri için daha büyük puntoda olması önerilebilir. Metin ile ilgili resimlerin sayfada doğru yere yerleştirilmesine, yazı ve resim dağılımının 2.sınıf düzeyine uygun olmasına, resimlerin metnin içeriğini yansıtmasına ve metni tamamlama amacıyla da kullanılmasına özen gösterilmelidir. Metinde ele alınan konunun temaya uygunluğuna ve konu işlenirken olumsuz davranışların özendirilmemesine dikkat edilmelidir. Metinlerde sonuç bölümünün olmasına, dil ve anlatımın çocuğun seviyesine uygun olmasına, kısaltılarak alınan metinlerde anlam bütünlüğünün bozulmamasına, metinlerin açık veya örtük bir iletisinin olmasına özen gösterilmesi gerektiği önerilebilir. Bu çalışma, Türkçe ders kitaplarının çocuk edebiyatı ölçütlerine uygunluk düzeyini ortaya koyarak program geliştirme ve kitap yazım süreçlerine katkı sağlamaktadır.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Çalışmada iki yazar da eşit katkı sunmuşlardır.

Çıkar Çatışması

Çalışmada çıkar çatışması oluşturabilecek herhangi bir durum yoktur.

Teşekkür ve/veya Açıklama: Bu çalışma ikinci yazarın danışmanlığında yürütülen birinci yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Kaynaklar

Açık-Önkaş, N. ve Günay, E. (2015). Ders kitabı inceleme ölçütlerine göre Türkçe ders kitaplarının karşılaştırılması. *International Journal of Languages Education and Teaching. 3*(3): 365-378. https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijlet/article/1418993

Altuntaş, K. (2022). *İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan görsellerin işlevleri, taşıdığı gizli müfredat mesajları ve estetik değer kazandırma açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Aydın, İ. ve Uzun, M. (2020). Çocuk kitaplarının taşıması gereken özellikler: Cemil Kavukçu'nun Bir Öykü Yazalım Mı? ve Masal Anlatma Oyunu adlı eserlerine eleştirel bir bakış. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi.* Ö7, 315-340. https://dergipark.org.tr/tr/pub/rumelide/issue/57221/808713

Baş, B. (2015). *Türkçe öğretimi açısından çocuk edebiyatı.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Baş, B. ve İnan-Yıldız, F. (2015). 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin okunabilirlik açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 11*(1). https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/161103

Baş, B. ve Ucuzsatar, N. (2020). Okul öncesi çocuk kitaplarındaki hayvan karakterlerin geliştirilme yolları açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi. 9*(1): 336-353. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1025435

Brown, M. (2020). Dwarfism on display: Analysing the visual rhetorics of book covers on four children's literature chapter books. *Journal of Literary & Cultural Disability Studies*. *14*(2): 203-223. https://doi.org/10.3828/jlcds.2020.11

Brown-Wood, J. E., and Solari, E. J. (2021). Judging books by covers: Exploring antiblackness and asian and hispanic children preferences. *The Journal of Educational Research. 114*(1): 13-28. https://doi.org/10.1080/00220671.2020.1865863

Çarkıt, C., and Çohantimur, A. (2021). Examination of the 6th grade Turkish lesson coursebook texts within the context of the properties of the text. *Education Quarterly Reviews. 4(Special Issue 1: Primary and Secondary Education*): 280-290. https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1300645.pdf

Çinpolat, E. (2018). Türkçe ders kitaplarında yer alan öykülerdeki kişilerin karakter özellikleri üzerine bir inceleme. *Anadili Eğitimi Dergisi. 6*(4). https://www.anadiliegitimi.com/tr/pub/issue/39999/448580

Danışman, T. (2019). *2018-2019 Eğitim öğretim yılında okutulan beşinci sınıf Türkçe ders kitabında bulunan metinlerin çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.

Demiryürek, G. (2012). Trt Çocuk Dergisi'nin yapısal özellikler bakımından değerlendirilmesi. *Kastamonu Education Journal. 20*(3). https://dergipark.org.tr/en/pub/kefdergi/issue/48698/619580

Dinçer, S. (2022). *Akademik yazım ve araştırmacılara öneriler.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Doğan, Y. ve Tuğ, O. (2017). Uluslararası sınavlarda başarılı ülkeler ve Türkiye'nin sosyal bilgiler ders kitaplarının tasarım boyutu açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi. 1*(1). https://dergipark.org.tr/tr/pub/sbyy/issue/34271/377806

Erdal, N. (2022). *İlkokul Türkçe 2 ders kitabı.* Ankara: Ada Matbaacılık Yayıncılık.

Erdal, K. (2018). *Çocuk kitaplarında baskı kalitesinin önemi.* 6. Uluslararası Matbaa Teknolojileri Sempozyumu. İstanbul Üniversitesi https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=207-220.pdf

Furner, J. M. (2018). Using children's literature to teach mathematics: An effective vehicle in a STEM

world. *European Journal of STEM Education. 3*(3). https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1190705.pdf

Gönen, M., Karakuş, H., Uysal H., Kehci, A., Ulutaş, Z. ve Kahve, Ö. (2016). Resimli çocuk kitaplarının içerik ve resimleme özelliklerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 31*(4). http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/upload/files/3301gonenresimli-cocuk-kitaplari.pdf

Gönen, M., Katrancı, M., Uygun, M. ve Uçuş, Ş. (2011). İlköğretim birinci kademe öğrencilerine yönelik çocuk kitaplarının, içerik, resimleme ve fiziksel özellikleri açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim. 36*(160). http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/773

Gülden, B., and Kaplan, K. (2019). Intangible cultural heritage elements in the visuals of the 6th grade Turkish textbook. *Journal Of Language and Linguistic Studies*. *15*(1): 291-306. https://dergipark.org.tr/en/pub/jlls/issue/44321/547742

Gülersoy, A. E. (2013). İdeal ders kitabı arayışında sosyal bilgiler ders kitaplarının bazı özellikler açısından incelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports ve Science Education (IJTASE). 2*(1). http://www.ijtase.net/index.php/ijtase/article/view/313

Hladikova, H. (2014). Children's book illustrations: Visual language of picture books. *Cris-Bulletin of The Centre for Research and Interdisciplinary Study*. 1: 19–31.http://archive.sciendo.com/CRIS/cris.2014.2014.issue-1/cris-2014-0002/cris-2014-0002.pdf

Hughes, L. E., and Wilkins, A. J. (2002). Reading at a distance: Implications for the design of text in children's big books. *British Journal of Educational Psychology.* 72: 213-226.https://bpspsychub.onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1348/000709902158856

Karanikolaou, T. (2023). Gender representations in Greek children's literature: Activities of male and female characters. *Proceedings of the 6th International Conference on Gender Research. 6*(1). https://doi.org/10.34190/icgr.6.1.1073

Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemleri.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Karataş, E. (2014). Çocuk edebiyatında "karakter" kavramı. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.* 33. https://dergipark.org.tr/en/pub/musbed/issue/23267/248351

Karatay, H. (2014). Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler. *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı* içinde (81-129). Ankara: Grafiker Yayınları.

Kaya, M., and Çiftçi, Ö. (2020). Teachers and students' evaluation of listening texts in Turkish textbooks. *International Journal of Education & Literacy Studies. 8*(1). https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1246639.pdf

Ketenalp, B. (2020). *İlkokul 1-4. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değerler iletimi açısından incelenmesi (Bingöl ili örneği).* Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.

Kuzu, A. (2013). Veri toplama yöntem ve araçları. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* içinde (93-115). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset.

Küçükçopur, F., Yolcu, A. ve Fırat, H. (2022). Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler üzerine Türkçe öğretim programında belirtilen özellikler açısından bir değerlendirme. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi.* 124: 24-44.

https://asosjournal.com/?mod=makale_tr_ozetvemakale_id=54216

Mallan, K. (2017). Children's literature in education. *Oxford Research Encyclopedia of Education.* https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190264093.013.157

Milli Eğitim Bakanlığı (2022). Ders kitapları teknik şartnamesi. https://dhgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_05/23134846_teknik_sartname.pdf

Milli Eğitim Bakanlığı (2022). Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı taslak ders kitabı ve eğitim araçları ile bunlara ait elektronik içeriklerin incelenmesinde değerlendirmeye esas olacak kriterler ve açıklamaları.https://kitapinceleme.meb.gov.tr/De%C4%9Ferlendirmeye%20Esas%20Olacak%20Kriterler%20ve%20A%C3%A7%C4%B1klamalar%C4%B1.pdf

Milli Eğitim Bakanlığı (2021). Milli Eğitim Bakanlığı ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliği. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/10/20211014-1.htm

Milli Eğitim Bakanlığı (2019). Türkçe dersi öğretim programı. http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20195716392253-02-T%C3%BCrk%C3%A7e%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%202019.pdf

Milli Eğitim Bakanlığı (2013). Çocuk gelişimi ve eğitimi çocuk edebiyatına giriş. http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/%C3%87ocuk%20Edebiyat%C4%B1na%20Giri%C5%9F.pdf

Merdane, F. (2019). *İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin çocuk edebiyatı metinlerinin nitelikleri açısından incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Oğuzkan, F. (2013). *Çocuk edebiyatı.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Orhan, Ö. ve Külük, C. Ş. (2025). Çocuk kitaplarının resim-metin ilişkisi ve yapısal özellikler kapsamında incelenmesi: Tarım ve Orman Bakanlığı Yayınları örneği. *International Journal Of Language Academy: IJLA, 13*(3). https://ijla.net/index.jsp?mod=makale_tr_ozet&makale_id=86870

Özdemir, E. N. (2022). *İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan görsel ve dilsel metinlerin çocuğa görelik ilkeleri bağlamında incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Amasya.

Patton. M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications. Çev. Suat Çelik ve Faik Özgür Karataş (2018). Nitel Analizin Kalitesinin ve İnanılırlığının Artırılması. *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Sabitova, A., Salimova, D., and Ibragimova, E. (2018). Motivated and unmotivated violations from the norm in children's books in organizing extracurricular reading. *Journal of Social Studies Education Research. 9*(2): 306-316 https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/496774

Sarıçan, E. (2012). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki edebî metinlerin çocuk edebiyatı kriterlerine uygunluğu.* Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

Sarikaya, B. ve Aydeniz, S. (2021). Çocuk gerçekliği ve çocuğa görelik. *Çocuk edebiyatı* içinde (79-97). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Simpson, A., and Cremin, T. M. (2022). Responsible reading: Children's literature and social justice. *Education Sciences.* 12(4). https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1353554.pdf

Sulak, S. E., and Pilten, G. (2010). Evaluation of the structures of the texts taking place in the textbook Turkish, grades 1–5, for primary schools according to their sorts. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 9: 659-662. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.12.213

Şahin, A. (2019). Personal and social values in primary grade children's books. *Participatory Educational Research*. *6*(1). https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1226851.pdf

Şahin, M. (2012). Ders kitaplarının mesaj tasarımı ilkeleri açısından değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi. 13*(3). https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefad/issue/59486/854938

Şimşek, T. ve Yakar, Y. M (2014). Çocuk ve edebiyat. *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı* içinde (13-44). Ankara: Grafiker Yayınları.

Tekin, A. ve Büyükikiz, K. K. (2019). Aytül Akal'ın çocuk kitaplarının eğitsel iletiler açısından incelenmesi. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları. 7*(2). https://dergipark.org.tr/tr/pub/oyea/issue/52023/662748

Tekin, E. (2017). *Süleyman Bulut'un çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Temizyürek, F. ve Delican B. (2016). İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 5*(3). https://dergipark.org.tr/tr/pub/buefad/issue/24921/263089

Temizyürek, F., Şahbaz, N. K. ve Gürel, Z. (2016). *Çocuk edebiyatı.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Tyra, C. (2012). Bringing Books to life: Teaching character education through children's literature. *Rising Tide*. 5: 1-10. https://knilt.arcc.albany.edu/images/f/fe/Tyra.pdf

Weih, T. G. (2015). How to select books for teaching to children: Taking a critical look at books through a pedagogical lens. https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED554313.pdf

Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2005). *Çocuk edebiyatı.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Yazar, İ. ve Kaya, E. (2024). İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ve görsellerin değerler eğitimi açısından incelenmesi. *International Journal of Language Academy, 12*(4), 399-415. http://dx.doi.org/10.29228/ijla.79347

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, M. ve Korkmaz, C. (2017). 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin içerik açısından değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. *14*(38): 111-130 https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/30676/291993

Yurt, G. ve Arslan, M. (2014). 7. sınıf Türkçe ders kitaplarının şekil-içerik-metin yönünden incelenmesi: Zambak ve Pasifik Yayınları örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi.* (31). https://izlik.org/JA79MY35WU

Extended Abstract

Introduction

Like all developments and changes during childhood, language development also progresses rapidly. At this stage, children's books are of great importance. Children's books should be prepared in accordance with the developmental periods and characteristics of children. For this reason, there are features that children's books should have. These characteristics are discussed under two main headings: content and format. Content features; theme, subject, basic concepts and values, characters and heroes, plan, language and expression, message; format features are considered as the size of the book, binding, paper, cover, letters, page layout and images. It can be said that text selection is important for achieving the learning outcomes in the Turkish Course Curriculum. For this reason, it is important that the characteristics that should be included in high quality children's books are also included in the texts of textbooks. From birth, children begin communicating with their environment using their native language. However, when they reach school age, they begin learning the structure of the language in Turkish lessons. This study aims to examine the texts in the second-grade Turkish textbook in terms of the characteristics that children's books should include.

Method

The aim of this study is to examine the texts in the Second Grade Primary School Turkish textbook according to children's literature criteria. The study employed a document analysis technique, one of the qualitative research methods. Materials of the research consists of 40 texts included in the Turkish textbook, which was accepted by the Board of Education of the Ministry of National Education for use in the 2022-2023 academic year for second grade primary school students. Since all texts in the second-grade Turkish textbook were included in the study, sampling was not used. By reviewing the literature related to children's literature, a checklist was created as appropriate, partially appropriate, and inappropriate in terms of the content and format characteristics of children's literature. In this study, each text was examined on the basis of these checklists within the scope of children's literature criteria.

Findings

As a result of the findings obtained in the study, it was determined that works from Turkish children's literature are mostly included in the Second Grade Primary School Turkish textbook, biographies of writers and poets are not included, integrity of the meaning is partially compromised in five of the 25 texts that are abridged, and integrity of the meaning is partially compromised in two of the 14 texts for which a short summary is given at the beginning of the text. As a result of the examination of the Second Grade Primary School Turkish textbook in terms of the text types in the 2019 Turkish Course Curriculum, it was found that the textbook includes a total of 40 texts, of which 15 are narrative, 13 are informative and 12 are poetry texts, and that narrative, informative and poetic texts are found in each theme in the textbook. In the findings regarding the examination of the texts in the Turkish textbook according to the criteria of children's literature, it is seen that in general; 39 texts are suitable in terms of theme, 37 texts are suitable in terms of subject, 39 texts are suitable in terms of basic concepts and values, 23 texts are suitable in terms of plan, 33 texts are suitable in terms of language and expression, 32 texts include heroes and characters, 37 texts include messages, 31 texts are suitable in terms of page layout, and 32 texts are suitable in terms of pictures.

Conclusion and Recommendations

Following the examination of the texts in the Second Grade Primary School Turkish textbook in terms of content characteristics, namely the theme, topic, basic concepts and values, heroes and characters, plan, language and expression, and message, it was observed that 39 texts are appropriate for the compulsory and optional themes in the 2019 Turkish Course Curriculum, 37 texts are appropriate for the topic suggestions in the 2019 Turkish Course Curriculum, 39 texts include basic

concepts and values, 32 texts include heroes and characters, 23 texts are appropriate in terms of the plan, 33 texts are appropriate in terms of language and expression, 37 texts are appropriate in terms of the message, and three texts do not include a message. As a result of the examination of the Second Grade Primary School Turkish textbook in terms of format characteristics, namely the size of the book, binding, paper, cover, letters, page layout and illustrations, it was observed that the book is appropriate in terms of the size, paper quality and cover, while it is partially appropriate in terms of binding and letters. Regarding the criteria of children's literature, it was concluded that 31 texts are appropriate, and nine texts are partially appropriate in terms of page layout, while 32 texts are appropriate and seven texts are partially appropriate in terms of illustrations, and no illustrations are included in one text. It was observed that the illustrations are used to explain the text and that the illustrations consist of drawings in all the texts included in the Turkish textbook. An examination of the texts in the second-grade Turkish textbook based on their content and format suggests that Turkish textbooks should adequately include production from world children's literature and include biographies of poets or authors. A stitched binding technique should be preferred, especially for books designed for children. A larger font size may be recommended for second-grade students. Images related to the text should be placed appropriately on the page and reflect the content of the text. Care should be taken to ensure that the distribution of text and images is appropriate for a second-grade level, and that images are used to complement the text. Emphasis should be placed on ensuring that texts align with themes, topics align with themes, and avoiding contradictions in the topic. It is recommended that texts include concluding sections, that the narrative is appropriate to the child's level, and that the integrity of the texts is not compromised when shortened. Furthermore, it is recommended that texts be carefully considered for their explicit or implicit message.